

Aneta M. Arkuszewska

Notarialny tytuł egzekucyjny

I. Podstawą egzekucji jest tytuł wykonawczy, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej (art. 776 zd. 1 k.p.c.). Tytułem egzekucyjnym jest dokument urzędowy, stwierdzający istnienie i zakres roszczenia wierzyciela, a zarazem istnienie i zakres obowiązku świadczenia dłużnika. Nadanie zaś klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu ma znaczenie generalnego dozwoleńa egzekucji na podstawie danego tytułu egzekucyjnego¹. Przez nadanie tej klauzuli sąd stwierdza, że tytuł egzekucyjny odpowiada wszelkim przepisaniym przez prawo wymaganiom, od których uzależniona jest możliwość wszczęcia egzekucji w ogólności². Klauzula wykonalności definiowana też jest jako akt sądowy wyrażający stwierdzenie sądu, że tytuł uprawnia do egzekucji, oraz oznaczenie w razie potrzeby jej zakresu³. M. Muliński natomiast uważa, że klauzula wykonalności jest szczegółowo uregulowaną i sformalizowaną treścią postanowienia sądu zezwalającego na przymusową realizację świadczeń cywilnoprawnych⁴.

Oznacza to, że bez tytułu wykonawczego (tytułu egzekucyjnego zaopatrzonego w klauzulę wykonalności) nie można w ogóle stosować przeciwko danej osobie lub jej mieniu środków przymusu.

¹ Z. Świeboda, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego. Część druga: Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2004.

² W. Siedlecki, *Komentarz do k.p.c.*, Warszawa 1976, s. 1106.

³ A. Marciniak, *Podstawa egzekucji sądowej (tytuł wykonawczy)*, Łódź 1991, s. 125.

⁴ M. Muliński, *Zakończenie postępowania klauzulowego*, Przegląd Sądowy 2001, nr 1, s. 75.

II. Zgodnie z art. 777 § 1 k.p.c. tytułami egzekucyjnymi są (obok orzeczeń sądów lub orzeczeń referendarzy sądowych prawomocnych lub podlegających natychmiastowemu wykonaniu, ugód sądowych, wyroków sądów polubownych, ugód zawartych przed mediatorem) także cztery rodzaje aktów notarialnych:

1) akt notarialny, w którym dłużnik poddał się egzekucji i który obejmuje obowiązek zapłaty sumy pieniężnej lub uiszczenia rzeczy oznaczonych co do gatunku, ilościowo w akcie oznaczonych, albo też obowiązek wydania rzeczy indywidualnie oznaczonej, lokalu, nieruchomości lub statku wpisanego do rejestru, gdy termin zapłaty, uiszczenia lub wydania jest w akcie wskazany – art. 777 § 1 pkt 4 k.p.c.;

2) akt notarialny, w którym dłużnik poddał się egzekucji i który obejmuje obowiązek zapłaty sumy pieniężnej do wysokości w akcie wprost określonej albo oznaczonej za pomocą klauzuli waloryzacyjnej, gdy akt określa warunki, które upoważniają wierzyciela do prowadzenia przeciwko dłużnikowi egzekucji na podstawie tego aktu o całość lub część roszczenia, jak również termin, do którego wierzyciel może wystąpić o nadanie temu aktowi klauzuli wykonalności – art. 777 § 1 pkt 5 k.p.c.;

3) akt notarialny, w którym właściciel nieruchomości albo wierzyciel wierzytelności obciążonych hipoteką, niebędący dłużnikiem osobistym, poddał się egzekucji z obciążonej nieruchomości albo wierzytelności w celu zaspokojenia wierzyciela hipotecznego, jeżeli wysokość wierzytelności podlegającej zaspokojeniu jest w akcie określona wprost albo oznaczona za pomocą klauzuli waloryzacyjnej i gdy akt określa warunki, które upoważniają wierzyciela do prowadzenia egzekucji o część lub całość roszczenia, jak również wskazany jest termin, do którego wierzyciel może wystąpić o nadanie temu aktowi klauzuli wykonalności – art. 777 § 1 pkt 6 k.p.c.;

4) akt notarialny, w którym niebędący dłużnikiem osobistym właściciel ruchomości lub prawa, obciążonych zastawem rejestrowym albo zastawem, poddaje się egzekucji z obciążonych składników w celu zaspokojenia zastawnika – art. 777 § 3 k.p.c.

III. Akt notarialny jest jedną z czynności notarialnych. Prawo o notariacie nie zawiera legalnej definicji czynności notarialnej. Z art. 1 § 1 tej ustawy wynika jedynie wniosek, że o tym, do jakich czynności powołany

jest notariusz, decyduje forma notarialna, przy czym i to pojęcie nie zostało zdefiniowane. Trafne jest spostrzeżenie, że nie ma tożsamości pojęcia „czynność notarialna” i „czynność prawna”. Jest przecież poza sporem, że czynności prawnej dokonuje osoba składająca oświadczenie woli, a notariusz jedynie nadaje temu oświadczeniu określony kształt formalny. Nie zawsze jednak tak jest, np. przy poświadczeniu podpisu, daty, przyjęciu dokumentu na przechowanie itp. Przepisy kodeksu cywilnego przewidują różne formy czynności prawnej, a jeżeli tak, to nie ma też tożsamości pojęcia „forma czynności prawnej” – „forma notarialna”⁵.

Czynności notarialnych dokonuje wyłącznie notariusz lub jego zastępca (asesor notarialny). Przy dokonywaniu czynności notariusz powinien czuwać nad należyтым zabezpieczeniem praw i interesów stron oraz innych osób, dla których czynność notarialna może spowodować skutki prawne. Notariusz jest zobowiązany udzielać stronom wyjaśnień dotyczących dokonywanych czynności, w tym pouczać o uprawnieniach urzędu skarbowego dotyczących wartości przedmiotu czynności, o podstawie prawnej i o sposobie obliczania opłaty skarbowej i podatku od darowizny oraz zaniechaniu ich poboru. Akty i dokumenty powinny być sporządzane w sposób zrozumiały i przejrzysty, choć oczywiście bardzo często wymogi prawne dotyczące konkretnej czynności powodują, że strony nie są w stanie w pełni zrozumieć jej treści lub odbiega ona od ich wyobrażeń lub oczekiwań. W takich sytuacjach rola notariusza polegać musi na cierpliwym wyjaśnieniu sensu i skutków poszczególnych zapisów objętych czynnością⁶.

Zgodnie z art. 91 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie⁷ notariusz sporządza akt notarialny, jeżeli wymaga tego przepis prawa lub taka jest wola stron, jednym słowem – akt notarialny jest sporządzany dla udokumentowania czynności prawnej lub zdarzenia prawnego, jeżeli ustawa zastrzega taką formę lub taka jest wola stron.

⁵ G. Bieniek, *W sprawie nowych uprawnień notariusza*, [w:] *III Kongres Notariuszy RP*, red. R. Szytk, Warszawa-Kluczbork 2006.

⁶ P. Langowski, *Notariat*, Lex Omega.

⁷ Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369).

W art. 92 pr. o not. ustawodawca określił przesłanki formalne aktu notarialnego, czyli minimalny wymóg, od którego zależy, iż akt, z uwagi na szczególną formę, przybiera w ten sposób postać dokumentu urzędowego. Niedopełnienie zatem którejkolwiek z tych przesłanek sprawia, że akt sporządzony został niezgodnie z prawem i nie ma mocy dokumentu urzędowego. Na gruncie tego przepisu brak jest podstaw do konstruowania „istotnych i mniej istotnych wymogów formalnych aktu notarialnego”, które mogą mieć wpływ na treść dokumentu urzędowego⁸.

Zgodnie z tym artykułem niezbędne elementy aktu notarialnego to: określenie dnia, miesiąca i roku sporządzenia aktu, a w razie potrzeby lub na żądanie strony – godziny i minuty rozpoczęcia i podpisania aktu, miejsca sporządzenia aktu, imię, nazwisko i siedzibę kancelarii notariusza, a jeżeli akt sporządził zastępca notariusza – nadto imię i nazwisko zastępcy, imiona, nazwiska, imiona rodziców i miejsce zamieszkania osób fizycznych, nazwę i siedzibę osób prawnych lub innych podmiotów biorących udział przy sporządzeniu aktu, imiona, nazwiska i miejsce zamieszkania osób działających w imieniu osób prawnych, ich przedstawicieli lub pełnomocników, a także innych osób obecnych, oświadczenia stron, z powołaniem się w razie potrzeby na okazane przy akcie dokumenty, stwierdzenie, na żądanie stron, faktów i istotnych okoliczności, które zaszły przy spisywaniu aktu, stwierdzenie, że akt został odczytany, przyjęty i podpisany, podpisy biorących udział przy sporządzeniu aktu oraz osób obecnych i wreszcie podpis notariusza.

Poza tym, jeśli akt notarialny dotyczy czynności prawnej, akt ten powinien zawierać treści istotne dla tej czynności. Ponadto akt notarialny powinien zawierać inne stwierdzenia, których potrzeba umieszczenia w akcie wynika z prawa o notariacie, z przepisów szczególnych albo z woli stron. Akt notarialny przed podpisaniem powinien być odczytany przez notariusza lub przez inną osobę w jego obecności. Przy odczytaniu aktu notariusz powinien się przekonać, że osoby biorące udział w czynności dokładnie rozumieją treść oraz znaczenie aktu, a akt jest zgodny z ich wolą. Jeżeli akt notarialny jest sporządzony na dwóch lub więcej arkuszach, to arkusze te powinny być ponumerowane, parafowane i połączone.

⁸ A. Oleszko, *Pytania i odpowiedzi*, Rejent 1993, nr 2, s. 133-137.

IV. Charakter oświadczenia dłużnika o poddaniu się egzekucji aktem notarialnym był przedmiotem wielu publikacji⁹. W literaturze przedmiotu wskazywano, że:

1) Oświadczenie dłużnika o poddaniu się egzekucji jest czynnością prawa materialnego¹⁰. A. Jakubecki uważa, że nie może to być czynność procesowa, gdyż oświadczenie to nie jest składane przez osobę będącą stroną jakiegokolwiek postępowania cywilnego, a poza tym nie jest składane ani w toku postępowania cywilnego, ani też w związku z jakimkolwiek postępowaniem cywilnym¹¹. To, że przepisy o poddaniu się egzekucji umiejscowione zostały w kodeksie postępowania cywilnego, nie odbiera im charakteru czynności materialnej, gdyż o jej charakterze decyduje treść przepisu, a nie jej usytuowanie. F. Zedler stwierdza, że oświadczenie to jest czynnością materialnoprawną, zostało jednakże zmodyfikowane przez uzupełnione przepisami prawa procesowego dotyczącego skutków tego oświadczenia – tj. skutkiem procesowym w postaci powstania tytułu egzekucyjnego¹². Podobne stanowisko prezentuje Z. Świeboda¹³. Zgadza się z nimi P. Gil, określając oświadczenie dłużnika jako czynność materialnoprawną, która na gruncie prawa procesowego wywołuje daleko idące implikacje¹⁴.

⁹ Zob. A. Marciniak, *W kwestii oświadczenia dłużnika o poddaniu się egzekucji*, Acta Universitatis Lodzianis, Folia Iuridica 1989; E. Gniewek, *Akt notarialny jako tytuł egzekucyjny*, [w:] *Problematyka prawna prywatyzacji notariatu polskiego*, Poznań-Kluczbork 1996, s. 46 i nast.; A. Jakubecki, *Poddanie się egzekucji w akcie notarialnym*, Rejent 1998, nr 12, s. 62-92; F. Zedler, *Poddanie się egzekucji aktem notarialnym*, Rejent 1998, nr 7-8, s. 56-74; K. Knoppek, *Akt notarialny jako tytuł egzekucyjny*, Państwo i Prawo 1991, nr 12, s. 56-74, s. 67-73; Z. Świeboda, *Nadanie przez sąd klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu*, Przegląd Sądowy 1999, nr 3, s. 56-69; G. Bieniek, *Akt notarialny jako tytuł egzekucyjny*, Nowy Przegląd Notarialny, 1999, nr 3, s. 36-41; M. Muliński, *Nadawanie klauzuli wykonalności aktom notarialnym*, Nowy Przegląd Notarialny 2002, nr 1, s. 18-34; P. Gil, *Tytuł egzekucyjny w postaci aktu notarialnego wg przepisów art. 777 § 1 pkt 4 i 5 k.p.c.*, Rejent 2000, nr 1, s. 30-67.

¹⁰ F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 61; A. Jakubecki, *Poddanie się egzekucji...*, s. 68; P. Gil, *Tytuł egzekucyjny...*, s. 45; M. Muliński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 19. Odmienne stanowisko reprezentują K. Knoppek (*Akt notarialny...*, s. 68) i A. Marciniak (*W kwestii...*, s. 69), którzy uważają, że jest to czynność prawa procesowego.

¹¹ A. Jakubecki, *Poddanie się egzekucji...*, s. 65.

¹² F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 61.

¹³ Z. Świeboda, *Nadanie przez sąd...*, s. 62.

¹⁴ P. Gil, *Tytuł egzekucyjny...*, s. 45.

2) Poddanie się egzekucji jest jednostronną czynnością prawną. Przed nowelizacją art. 777 k.p.c. kwestia ta była przedmiotem sporu wśród autorów. A Marciniak stał na stanowisku, że jest to dwustronna czynność prawna, gdzie oświadczenie woli wierzyciela złożone zostało w sposób dorozumiany przez fakt złożenia podpisu na akcie notarialnym¹⁵. Większość jednak autorów stała na stanowisku, że jest to jednostronna czynność prawna. Ustawą z dnia 6 grudnia 1996r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów¹⁶ został dodany do art. 777 k.p.c. § 2, wyjaśniając istniejące w tym zakresie wątpliwości. Stanowi on, że oświadczenie o poddaniu się egzekucji dłużnik może złożyć w odrębnym akcie notarialnym, co przesądza fakt, iż jest to jednostronna czynność prawna.

3) Oświadczenie o poddaniu się egzekucji może dotyczyć długu przyszedłego. K. Knoppek uważa, że oświadczenie o poddaniu się egzekucji wywołuje skutki prawne także wtedy, gdy roszczenie materialnoprawne, którego dotyczy, w ogóle nie powstało¹⁷. Według niego dłużnik może poddać się egzekucji obowiązku zwrotu pieniędzy pod warunkiem, że otrzyma te pieniądze od wierzyciela w ciągu pewnego czasu od sporządzenia aktu. Inaczej uważa E. Gniewek, który odrzuca możliwość złożenia oświadczenia o poddaniu się egzekucji względem długu przyszedłego, gdyż brak jest tu miejsca na przedwczesną zapobiegliwość przyszedłego wierzyciela nakłaniającego przyszedłego dłużnika do złożenia oświadczenia o poddaniu się egzekucji, jeżeli zwanie umowy zobowiązującej do świadczenia jest odroczone¹⁸.

4) Problematyczna jest nadal kwestia kauzalności lub abstrakcyjności oświadczenia dłużnika. P. Gil twierdzi, że w oświadczeniu dłużnika o poddaniu się egzekucji dostrzec należy cechę kauzalności czynności objętej aktem. Czynność tę uznać należy za czynność formalnie kauzalną, gdyż w odrębnym akcie o poddaniu się egzekucji wskazać należy zobowiązanie i jego podstawę prawną, co do której poddanie ma nastąpić, a to przema-

¹⁵ A. Marciniak, *Podstawa egzekucji sądowej*, Łódź 1991, s. 89-95.

¹⁶ Ustawa z dnia 6 grudnia 1996r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (Dz.U. Nr 149, poz. 703).

¹⁷ K. Knoppek, *Akt notarialny...*, s. 68-69; tak samo A. Jakubecki, *Poddanie się egzekucji...*; F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 67; M. Muliński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 20.

¹⁸ E. Gniewek, *Akt notarialny jako...*, s. 55. Takie samo stanowisko zajmuje P. Gil, *Tytuł egzekucyjny...*, s. 48 i 53.

wia za obowiązkiem wskazania kauczy¹⁹. Inaczej uważa K. Knoppek, który twierdzi, że czynność ta ma charakter czynności abstrakcyjnej²⁰. Natomiast A. Jakubecki sądzi, że mówienie o kauzalności albo abstrakcyjności poddania się egzekucji umieszcza ten problem na niewłaściwej płaszczyźnie badawczej. Kauzalność odnosi się do czynności prawnych przysparzających, natomiast poddanie się egzekucji przysporzeniem nie jest²¹.

5) Poddanie się egzekucji jest najczęściej stosowane w przypadku zobowiązań umownych, jednakże nie ma przeszkód, aby poddanie się egzekucji dotyczyło zobowiązań z innych stosunków prawnych, z których wynika obowiązek świadczeń przewidzianych w art. 777 § 1 pkt 4 i 5 k.p.c., np. w zakresie odpowiedzialności odszkodowawczej *ex delicto*²².

6) Dłużnik może poddać się egzekucji tylko z oznaczonego (części) swojego majątku²³. Wynika to z reguły wykładni, że skoro można więcej (czyli poddać się egzekucji w ogóle), to można i mniej (poddąć się z określonego majątku)²⁴. Sprowadza się to do tego, że egzekucja z wyłączonego majątku spod egzekucji lub ponad kwotę określoną w tytule egzekucyjnym nie jest dopuszczalna²⁵. W tym ostatnim przypadku egzekucja będzie dopuszczalna co do pewnej górnej granicy na podstawie aktu notarialnego opatrzonego klauzulą wykonalności. Zaś co do kwoty przekraczającej – wymagane jest prowadzenie postępowania sądowego w celu uzyskania tytułu²⁶.

7) Poddanie się egzekucji może być dokonane pod warunkiem²⁷. Wynika to wprost z treści art. 786¹ k.p.c., który został dodany ustawą z dnia 2

¹⁹ P. Gil, *Tytuł egzekucyjny...*, s. 50. Wniosek taki wyprowadził z treści sentencji wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1975 r., III CRN 368/74 (OSNCP 1976, poz. 86).

²⁰ K. Knoppek, *Akt notarialny...*, s. 68.

²¹ A. Jakubecki, *Poddanie się egzekucji...*, s. 68-69.

²² Tamże, s. 64.

²³ F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 68; P. Gil, *Tytuł egzekucyjny...*, s. 59; M. Muliński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 22.

²⁴ F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 68.

²⁵ P. Gil, *Tytuł egzekucyjny...*, s. 59.

²⁶ Tamże, s. 59.

²⁷ K. Knoppek, *Akt notarialny...*, s. 69-70; E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Warszawa 1972, s. 173; P. Gil, *Tytuł egzekucyjny...*, s. 61; F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 68; A. Jakubecki, *Poddanie się egzekucji...*, s. 83 i nast.; M. Muliński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 22.

lipca 2004 r. o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw²⁸. Stanowi on, że w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu, który określa warunki do prowadzenia egzekucji na podstawie takiego aktu, wierzyciel powinien udowodnić spełnienie tych warunków za pomocą dokumentu urzędowego lub prywatnego z podpisem urzędowo poświadczonym – art. 786 § 1 k.p.c. Nie dotyczy to wypadku, gdy warunkiem tym jest spełnienie przez dłużnika świadczenia w określonym terminie. Sąd nadaje wtedy klauzulę po upływie tego terminu.

A. Jakubecki rozgranicza tu dwa zagadnienia:

– warunkowe poddanie się egzekucji w takim znaczeniu, że powstanie tytułu egzekucyjnego uzależnione byłoby od zaistnienia warunku oraz
– uzależnienie samego wykonania tytułu egzekucyjnego od warunku²⁹.

Art. 786 § 1 k.p.c. dotyczy wyłącznie sytuacji, gdy od warunku uzależniono wykonanie tytułu egzekucyjnego (aktu notarialnego), natomiast nie jest dopuszczalne uzależnienie od warunku powstanie takiego tytułu³⁰.

Szczególnej wagi nabiera problem warunków na tle art. 777 § 1 pkt 5 k.p.c., gdy akt określa warunki, które upoważniają wierzyciela do prowadzenia przeciwko dłużnikowi egzekucji. F. Zedler uważa, że powinny one być łączone z samym zaspokojeniem wierzyciela, ponieważ gdyby wierzyciel wszczął egzekucję w sytuacji, kiedy nie przysługiwało mu jeszcze prawo zaspokojenia się z majątku dłużnika, dłużnik mógłby bronić się powództwem przeciwegzekucyjnym – opozycyjnym³¹.

V. Rozwiązanie przewidziane w art. 777 § 1 pkt 4 k.p.c., a obejmujące obowiązek wydania rzeczy indywidualnie oznaczonej (ruchomej lub nieruchomości), znane było już kodeksowi postępowania cywilnego powstałemu z połączenia rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego³² i z 27 października

²⁸ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804).

²⁹ A. Jakubecki, *Poddanie się egzekucji...*, s. 84.

³⁰ Tamże, s. 84.

³¹ F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 71-72.

³² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1930 r. Nr 83, poz. 651).

1932 r. – Przepisy wprowadzające prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym³³, ogłoszonych jako tekst jednolity z dnia 1 grudnia 1932 r.³⁴ – art. 527 pkt 5 tego kodeksu.

Akt notarialny wymieniony w art. 777 § 1 pkt. 4 k.p.c. oprócz oświadczenia o poddaniu się egzekucji powinien zawierać:

1) Oznaczenie podmiotów – tj. wierzyciela i dłużnika

Ponieważ oświadczenie dłużnika jest czynnością prawa materialnego, dlatego też do jego złożenia wymagane jest:

– posiadanie zdolności prawnej (dotyczy to podmiotów niebędących osobami fizycznymi, czyli osoby prawne, oraz jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną),

– w przypadku osoby fizycznej posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych (osoby fizyczne posiadające ograniczoną zdolność do czynności prawnych – 15 k.c.³⁵ – mogą dokonać poddania się egzekucji, ale jedynie w tych sprawach, w których mogą działać samodzielnie – w pozostałych sprawach działa za nich przedstawiciel ustawowy), a nie zdolności sądowej i procesowej³⁶.

– materialne pełnomocnictwo do złożenia takiego oświadczenia (szczególnie – złożone w formie aktu notarialnego – art. 99 k.c.). Oświadczenie dłużnika nie może być dotknięte wadami (brak świadomości lub swobody – art. 82 k.c., błąd – art. 84 k.c., groźba – art. 87 k.c., podstęp – art. 86 k.c.), natomiast skutki tego oświadczenia mogą być uzależnione od warunku lub terminu³⁷.

³³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. – Przepisy wprowadzające prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz.U. z 1932 r. Nr 93, poz. 804).

³⁴ Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu kodeksu postępowania cywilnego (Dz.U. z 1932 r. Nr 112, poz. 934).

³⁵ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)

³⁶ A. J a k u b e c k i, *Poddanie się egzekucji...*, s. 67; M. M u l i Ń s k i, *Nadawanie klauzuli...*, s. 19. M. Muliński twierdzi, że ponieważ w przy nadawaniu klauzuli sąd nie bada ani zdolności prawnej, ani zdolności do czynności prawnych, sąd musi ustalić, że wierzyciel i dłużnik jako strony postępowania klauzulowego posiadają zdolność sądową, procesową i legitymację procesową.

³⁷ A. J a k u b e c k i, *Poddanie się egzekucji...*, s. 67.

2) Świadczenie, które ma być spełnione i obejmuje:

– zapłatę sumy pieniężnej, która może być określona w walucie polskiej lub obcej³⁸ (jeżeli zobowiązanie zapłaty wynikające z określonego stosunku prawnego łączącego strony zostało określone w walucie obcej³⁹). Innego zdania jest M. Muliński, który uważa, iż skoro art. 358 § 1 k.c. stanowi, że z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, zobowiązania pieniężne na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej mogą być wyrażone tylko w pieniądzu polskim – sąd powinien odmówić nadania klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu obejmującemu świadczenie w obcej walucie, jeśli możliwość wyrażenia zobowiązania w takiej walucie nie wynika z przepisu szczególnego⁴⁰.

Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, tytułem egzekucyjnym zasądającym świadczenie w walucie obcej sąd zgodnie z art. 783 § 1 k.p.c. nada klauzulę wykonalności, zobowiązując komornika do przeliczenia zasądzonej kwoty na walutę polską według średniego kursu złotego w stosunku do walut obcych, ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski w dniu poprzedzającym przekazanie należności wierzycielowi.

– uiszczenie rzeczy oznaczonych co do gatunku, ilościowo (ale już nie jakościowo) w akcie oznaczonych – chodzi tu więc o umowy dostawy, darowizny i zamiany rzeczy oznaczonych co do gatunku i wniesienie na rzecz spółki prawa cywilnego lub spółek prawa handlowego aportu w postaci np. surowców do produkcji⁴¹.

– wydanie rzeczy indywidualnie oznaczonej, lokalu, nieruchomości lub statku wpisanego do rejestru – w tym zakresie mieszczą się więc umowy sprzedaży, zamiany, darowizny, leasingu⁴². Należy zaznaczyć, że tytuł wykonawczy, zobowiązujący do wydania ruchomości indywidualnie oznaczonych, nieruchomości lub statku, jak również do opróżnienia pomieszczenia, będzie upoważniał do prowadzenia egzekucji nie tylko przeciwko dłużnikowi, lecz przeciwko każdemu, kto tymi rzeczami włada (art. 791 k.p.c.). Przepis ten nie narusza uprawnień nabywcy w dobrej wierze.

³⁸ F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 69.

³⁹ G. Bieniek, *Akt notarialny jako...*, s. 39.

⁴⁰ M. Muliński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 20.

⁴¹ P. Gil, *Tytuł egzekucyjny...*, s. 57.

⁴² Tamże, s. 57.

3) Termin zapłaty, uiszczenia lub wydania

Termin ten jest terminem prawa materialnego. Może być więc oznaczony konkretną datą lub przez jakieś zdarzenie⁴³. Aby oznaczenie terminu za pomocą zdarzenia mogło być prawnie skuteczne, musi wskazywać zdarzenie, które da się w sposób prawny określić, np. upływ jakiegoś czasu od dnia poddania się egzekucji⁴⁴. Zastrzeżenie terminu ma w zamierzeniu ustawodawcy chronić dłużnika przed zbyt przyspieszonymi działaniami wierzyciela⁴⁵. Zarówno w razie nienadejścia terminu, jak też nieoznaczenia terminu w akcie notarialnym, sąd odmówi nadania klauzuli wykonalności⁴⁶. Błędnie zaopatrzony w klauzulę tytuł egzekucyjny, który nie posiada oznaczonego terminu, może być zwalczany zażaleniem na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności lub powództwem przeciwegzekucyjnym⁴⁷.

Innego zdania jest Z. Świeboda, który uważa, że wskazanie terminu w akcie notarialnym nie jest obligatoryjne⁴⁸.

4) Stosunek prawny, z którego egzekwowany obowiązek wynika⁴⁹

Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 19 marca 1975 r.⁵⁰, stwierdzając, że poddanie się egzekucji w akcie notarialnym dotyczy świadczenia określonego zarówno co do przedmiotu (wysokość sumy pieniężnej, ilości rzeczy zamiennych czy też indywidualne oznaczone), jak i podstawy prawnej. Wiąże się to z potrzebą obrony praw przez dłużnika. W przypadku niewskazania w akcie stosunku prawnego dłużnik nie mógłby się obronić przed egzekucją. Jeśli dłużnik wytoczyłby w takiej sytuacji powództwo przeciwegzekucyjne, trudne byłoby ustalenie, czy

⁴³ E. Wengerek, *Postępowanie*, s. 123; F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 69.

⁴⁴ F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 69.

⁴⁵ P. Gil, *Tytuł egzekucyjny...*, s. 61.

⁴⁶ M. Muliński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 21.

⁴⁷ P. Gil, *Tytuł egzekucyjny...*, s. 61.

⁴⁸ Z. Świeboda, *Nadanie przez sąd...*, s. 61 – skoro orzeczenie sądu stanowiące tytuł egzekucyjny, niezawierające terminu świadczenia, nie jest pozbawione skuteczności, to tak samo jest w przypadku braku ustalenia w akcie notarialnym terminu świadczenia.

⁴⁹ Tak uważają: F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 66-67; A. Jakubecki, *Poddanie się egzekucji...*, s. 79; Z. Świeboda, *Nadanie przez sąd...*, s. 63; G. Bieniek, *Akt notarialny...*, s. 40; M. Muliński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 21.

⁵⁰ Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1975 r., III CRN 368/74 (OSPikA 1976, nr 9, poz. 173).

zobowiązanie dłużnika wygasło lub nie może być egzekwowane⁵¹. W postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności aktowi sąd ustala jedynie, czy tytuł prawny został w akcie wskazany, nie badając ani treści, ani jego rzeczywistego istnienia⁵². Innego zdania jest K. Knoppek, który uważa, że ani kodeks postępowania cywilnego, ani prawo o notariacie nie nakładają na dłużnika obowiązku jednoczesnego zawarcia umowy cywilnoprawnej z wierzycielem czy też legitymowania się taką umową. Nie upoważniają też notariusza do żądania od dłużnika dowodu, że zobowiązanie, w zakresie którego poddaje się on egzekucji, realnie już istnieje⁵³.

VI. Akt notarialny wymieniony w art. 777 § 1 pkt 5 k.p.c. również oprócz oświadczenia o poddaniu się egzekucji powinien zawierać:

1) **Oznaczenie podmiotów** – tj. wierzyciela i dłużnika. Rozważania dotyczące zdolności tych podmiotów poczynione wyżej w zakresie art. 777 § 1 pkt. 4 k.p.c. mają tu w pełni zastosowanie.

2) **Obowiązek zapłaty sumy pieniężnej**

Oznacza to, że przedmiotem świadczenia według tego przepisu może być tylko świadczenie pieniężne⁵⁴.

M. Muliński⁵⁵ wymienia cztery sposoby oznaczenia tegoż świadczenia w akcie notarialnym, a mianowicie:

- wskazanie **określonej kwoty**, co do której dłużnik poddaje się egzekucji,
- wskazanie **maksymalnej kwoty**, co do której dłużnik poddaje się egzekucji,
- określenie za pomocą **klauzuli waloryzacyjnej kwoty**, co do której dłużnik poddaje się egzekucji,
- określenie za pomocą **klauzuli waloryzacyjnej maksymalnej kwoty**, co do której dłużnik poddaje się egzekucji.

⁵¹ M. Muliński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 21.

⁵² Tamże, s. 21.

⁵³ K. Knoppek, *Akt notarialny...*, s. 68.

⁵⁴ Świadczenie pieniężne może być określone zarówno w walucie polskiej, jak i obcej – F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 70; innego zdania jest M. Muliński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 25.

⁵⁵ M. Muliński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 26.

Przepis art. 358¹ § 2 k.c. stanowi, że strony w umowie mogą zastrzec, iż świadczenie pieniężne zostanie ustalone według innego niż pieniądź miernika wartości. Polega to na tym, że ustala się wysokość jakiegoś świadczenia najpierw w pieniądzu, a następnie przelicza się go według przyjętego miernika wartości, na podstawie którego nastąpi spełnienie świadczenia⁵⁶. W ten sposób strony zabezpieczają się przed niekorzystną zmianą, tj. najczęściej spadkiem siły nabywczej pieniądza.

Najczęściej stosowanymi klauzulami są: klauzula złota, indeksowa (towarowa) i walutowa. Z. Radwański wymienia jeszcze inne rodzaje klauzul⁵⁷.

Przy nadawaniu klauzuli wykonalności sąd ma obowiązek zastosować przewidzianą w akcie notarialnym klauzulę waloryzacyjną, to znaczy dokonać przeliczenia aktualnej wysokości świadczenia na walutę polską zgodnie z ustalonymi w tym akcie zasadami⁵⁸. W przypadku wprowadzenia do aktu notarialnego klauzuli walutowej dokonaniem przeliczenia kwoty na walutę polską sąd może obciążyć komornika (art. 783 § 1 k.p.c.).

c) Określenie warunków, które upoważniają wierzyciela do prowadzenia egzekucji o całość lub część roszczenia oraz określać termin, do którego wierzyciel może wystąpić o nadanie temu aktowi klauzuli wykonalności.

Określenie warunków nie jest elementem obligatoryjnym, gdyż w razie ich braku należy uznać, że dłużnik poddał się egzekucji bezwarunkowo⁵⁹.

F. Zedler wymienia przykładowy katalog tych warunków⁶⁰. M. Mułiński uważa, że sąd w postępowaniu klauzulowym sprawdza, czy warunki te zostały spełnione, a wykazanie tych okoliczności obciąża wierzyciela⁶¹.

⁵⁶ F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 70.

⁵⁷ Z. Radwański, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 1995, s. 79 i 80. Wymienia on klauzulę kosztów, usług i uposażenia.

⁵⁸ M. Mułiński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 27.

⁵⁹ Tamże, s. 27.

⁶⁰ F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 73, np. niezapłacenie przez dłużnika w wyznaczonym terminie sumy pieniężnej w akcie określonej, niedostarczenie przez dłużnika w oznaczonym terminie określonych towarów, niewykonanie przez dłużnika określonej usługi itp.

⁶¹ M. Mułiński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 28.

Natomiast Z. Świeboda twierdzi, że sąd, nadając klauzulę wykonalności aktowi wymienionemu w art. 777 § 1 pkt 5 k.p.c., powinien w razie potrzeby ustalić (na podstawie swobodnego oznaczenia przez strony) warunki, które uprawniają do prowadzenia egzekucji⁶².

O ile określenie tych warunków nie jest konieczne, o tyle musi w akcie być określony termin, do którego wierzyciel może wystąpić o nadanie temu aktowi klauzuli wykonalności. Termin ten nie ma charakteru procesowego, gdyż procesowymi są terminy do dokonywania czynności procesowych przez podmioty postępowania w jego toku. W tym wypadku chodzi o termin do wszczęcia postępowania klauzulowego⁶³. Jest to więc termin do dochodzenia roszczeń, czyli termin prawa materialnego – prekluzyjny, po upływie którego wygasa prawo wierzyciela do wystąpienia z wnioskiem o nadanie aktowi klauzuli wykonalności⁶⁴. Tak więc termin ten musi być precyzyjnie określony (albo datą kalendarzową, albo przez wskazanie zdarzenia przyszłego i pewnego⁶⁵), aby sąd mógł ustalić, czy wierzyciel jest nadal uprawniony do uzyskania klauzuli wykonalności⁶⁶.

Ponieważ nie jest możliwe przywrócenie tego terminu na zasadzie art. 167 i nast. k.p.c., nic nie stoi na przeszkodzie, aby sam dłużnik dokonał przedłużenia albo „przywrócenia” tego terminu poprzez złożenie – w odrębnym akcie notarialnym – kolejnego oświadczenia o poddaniu się egzekucji, zgodnie z art. 777 § 2 k.p.c.⁶⁷

M. Muliński uważa, że nie można odmówić nadania klauzuli wykonalności, jeżeli termin wskazany w akcie minął po złożeniu wniosku o nadanie teje klauzuli, a przed jego uwzględnieniem⁶⁸.

VII. Akt notarialny określony w art. 777 § 1 pkt 6 k.p.c.

Ten rodzaj aktu notarialnego został dodany do art. 777 § 1 k.p.c. ustawą z 2 lipca 2004 r. Wprowadził on nowe rozwiązanie polegające na tym,

⁶² Z. Świeboda, *Nadanie przez sąd...*, s. 64.

⁶³ A. Jakubecki, *Poddanie się egzekucji...*, s. 75.

⁶⁴ F. Zedler, *Poddanie się...*, s. 74.

⁶⁵ Tamże, s. 74.

⁶⁶ M. Muliński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 29.

⁶⁷ M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu*, Warszawa 2005, s. 154.

⁶⁸ M. Muliński, *Nadawanie klauzuli...*, s. 29.

że oświadczenie o poddaniu się egzekucji może złożyć również dłużnik rzeczowy.

Ustawodawca uznał, że wprowadzenie tego rodzaju aktu notarialnego oraz aktu określonego w art. 777 § 3 k.p.c. wychodzi naprzeciw potrzebom praktyki, gdyż coraz więcej osób trzecich obciąża swój majątek na zabezpieczenie zobowiązań innych osób. Taki akt notarialny umożliwi wierzycielom dochodzenie roszczeń bez potrzeby prowadzenia postępowania sądowego.

A. Jakubecki w opinii o ustawie z dnia 28 maja 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 965) uznał za zbędne wprowadzanie nowego rodzaju aktów notarialnych, gdyż obie sytuacje mieszczą się w hipotezie punktu 4 art. 777 k.p.c.⁶⁹

Zgodnie z art. 777 § 1 pkt 6 k.p.c. akt notarialny powinien zawierać:

1) Wskazanie podmiotów, tj. wierzyciela, dłużnika osobistego, dłużnika rzeczowego⁷⁰, czyli właściciela nieruchomości obciążonej hipoteką lub wierzyciela wierzytelności obciążonej hipoteką. Rozważania dotyczące zdolności tych podmiotów poczynione wyżej mają w pełni zastosowanie do tych osób.

2) Określenie nieruchomości lub wierzytelności, z której może nastąpić zaspokojenie. Może to być nieruchomość gruntowa, budyn-

⁶⁹ Opinia w sprawie ustawy z dnia 28 maja 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 965) – Opinie i Ekspertyzy nr 3.

⁷⁰ Na marginesie warto tylko wspomnieć, że na tle prawa polskiego uważa się obecnie, że konstrukcja prawna odpowiedzialności dłużnika rzeczowego polega na obowiązku świadczenia (zapłaty długu), a nie na obowiązku znoszenia (pati) egzekucji prowadzonej na wniosek wierzyciela hipotecznego. Odpowiedzialność dłużnika rzeczowego z tytułu zabezpieczonej wierzytelności wyraża się więc w obowiązku zapłaty długu, z tym tylko zastrzeżeniem, że granicą tej odpowiedzialności jest wartość obciążonej nieruchomości – S. Rudnicki, *Hipoteka jako zabezpieczenie wierzytelności*, Lex Polonica Maxima. Do niedawna szczególnie w piśmiennictwie niemieckim dominowała teoria traktująca hipotekę jako rzeczowe prawo spieniężenia nieruchomości, czyli obowiązki i prawa stron miały ściśle charakter rzeczowy. Obowiązek dłużnika rzeczowego polegał tylko na tym, że musiał on znieść (ścierpieć) egzekucję prowadzoną przez wierzyciela z nieruchomości obciążonej, nie był zaś zobowiązany do jakichkolwiek świadczeń (w rozumieniu *facere*) – A. Szpunar, *Odpowiedzialność właściciela nieruchomości nie będącego osobistym dłużnikiem hipotecznym*, Rejent 1999, nr 11, s. 15 i powołana tam literatura.

kowa lub lokalowa w rozumieniu art. 46 k.c.⁷¹, to znaczy części powierzchni ziemskiej stanowiące odrębny przedmiot własności (grunty), jak również budynki trwale z gruntem związane lub części takich budynków, jeżeli stanowią odrębny od gruntu przedmiot własności (na mocy przepisów szczególnych). Można również poddać się egzekucji z części ułamkowej nieruchomości, jeżeli stanowi ona udział współwłaściciela, gdyż według art. 65 ust. 2 ustawy o księgach wieczystych i hipotece⁷² część ułamkowa nieruchomości może być obciążona hipoteką⁷³.

Aby dłużnik rzeczowy mógł poddać się egzekucji z nieruchomości, nieruchomość ta musi mieć założoną księgę wieczystą z uwagi na fakt, że do powstania hipoteki potrzebny jest wpis do księgi wieczystej.

Dłużnik rzeczowy może również poddać się egzekucji z wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, tzw. *subintabulatu* (art. 108¹-108⁵ u.k.w.h.). Wierzytelność ta musi być określona⁷⁴.

3) Dokładnie określone zobowiązanie, które jest zabezpieczone – jak to określił Sąd Najwyższy (sygn. orzeczenia przytoczona wyżej) poddanie się egzekucji w akcie notarialnym dotyczy świadczenia określonego zarówno co do przedmiotu, jak i podstawy prawnej.

Celem zobowiązania jest zaspokojenie określonego interesu wierzyciela. Bez pełnego zaspokojenia tego interesu (majątkowego lub niemajątko-

⁷¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.).

⁷² Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz.U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361).

⁷³ Przepis ten rozstrzyga trzy podstawowe zagadnienia. Po pierwsze, wynika z niego, że wyłączny właściciel nieruchomości nie może ustanowić hipoteki na udziale we własności swojej nieruchomości, po wtóre – tak samo i współwłaściciel nie może obciążyć hipoteką części przysługującego mu ułamkowego udziału we własności, a tylko cały udział, a wreszcie po trzecie, że ustanowienie hipoteki na udziale we własności nieruchomości może nastąpić tylko, gdy współwłasność ma charakter współwłasności ułamkowej. Ze względu na bezudziałowy charakter współwłasności łącznej nie można obciążyć hipoteką udziału w nieruchomości stanowiącej przedmiot takiej współwłasności – J. M u c h a, *Zaspokojenie zastawnika zastawu rejestrowego*, Lex Polonica Maxima.

⁷⁴ Z natury rzeczy wynika, że w drodze *subintabulatu* mogą być zabezpieczone tylko wierzytelności cywilnoprawne, a nie publicznoprawne, jak podatki i inne należności o tego rodzaju charakterze (np. składki na ubezpieczenie ZUS). Ponadto z samego celu zabezpieczenia hipoteką wynika, że przedmiotem zabezpieczenia nie mogą być wierzytelności niezbywalne, których charakter związany jest ściśle z określoną osobą i których przenie-

wego) nie ma należytego wykonania zobowiązania. Świadczeniem więc jest takie powinno zachowanie dłużnika, które prowadzi do uzyskania przez wierzyciela oczekiwanego przezeń wyniku⁷⁵.

4) Określenie wysokości wierzytelności, co do której dłużnik rzeczowy poddaje się egzekucji (wprost lub za pomocą klauzuli waloryzacyjnej, o której mowa była wyżej).

Z istoty rzeczowego zabezpieczenia wierzytelności wynika, że wysokość wierzytelności objętej oświadczeniem dłużnika rzeczowego o poddaniu się egzekucji nie może przekraczać wysokości ustanowionej hipoteki⁷⁶.

5) Określenie warunków, które upoważniają wierzyciela do prowadzenia egzekucji oraz terminu, do którego wierzyciel może wystąpić o nadanie aktowi notarialnemu klauzuli wykonalności

Jak była mowa wyżej, określenie warunków nie jest obligatoryjne. Warunki są to każde okoliczności wskazujące, kiedy roszczenie jest wymagalne. Termin natomiast musi być wskazany. Jest to termin, do którego wierzyciel może wystąpić o nadanie aktowi notarialnemu klauzuli wykonalności.

VIII. Tytułem egzekucyjnym jest również akt notarialny określony w art. 777 § 3 k.p.c., w którym dłużnik rzeczowy (właściciel ruchomości lub prawa obciążonego zastawem rejestrowym albo zastawem rękodajnym) poddaje się egzekucji z obciążonych składników w celu zaspokojenia zastawnika.

Wymieniony rodzaj aktu notarialnego powinien zawierać:

sienie na osobę trzecią sprzeciwiałoby się ustawie, zastrzeżeniu umownemu albo właściwości zobowiązania (art. 509 § 1 k.c.), np. wierzytelności alimentacyjne lub mające taki charakter. Wydaje się także, że niedopuszczalne jest obciążanie hipoteką wierzytelności, które nie podlegają zajęciu egzekucyjnemu ze względu na ustawowe ograniczenie lub wyłączenie spod zajęcia. Wprawdzie charakter tych wierzytelności nie sprzeciwiałby się dochodzeniu zaspokojenia wierzytelności zabezpieczonej *subintabulatem* z nieruchomości, niemniej jednak samo obciążenie wierzytelności niepodlegających zajęciu stanowiłoby obejście ustawy – S. Rudnicki, *Hipoteka jako zabezpieczenie wierzytelności*, Lex Polonica Maxima.

⁷⁵ T. Wiśniewski, [w:] G. Bieniek, H. Ciepła, S. Dmowski, J. Gudowski, K. Kołakowski, M. Sychowicz, T. Wiśniewski, C. Żuławska, *Komentarz do kodeksu cywilnego*. Księga trzecia: *Zobowiązania*, t. I, Warszawa 2005.

⁷⁶ M. Muliński, *Postępowanie...*, s. 155.

1) Wskazanie podmiotów – tj. wierzyciela (zastawnika), dłużnika osobistego oraz dłużnika rzeczowego (zastawcę), czyli właściciela ruchomości lub prawa obciążonych zastawem rejestrowym lub zastawem rękodajnym.

2) Wskazanie składników majątku, z których ma nastąpić zaspokojenie zastawnika Ponieważ kodeks cywilny nie definiuje pojęcia rzeczy ruchomej, należy posłużyć się definicją negatywną i uznać, że rzeczami ruchomymi są te przedmioty, które nie są nieruchomościami (art. 46 k.c.). Jednakże istotniejsze znaczenie zarówno przy czynnościach prawnych rozporządzających (przeniesienie własności, zastaw), jak i zobowiązujących (umowa kupna – sprzedaży, zamiany), ma podział na rzeczy oznaczone co do tożsamości i co do gatunku oraz podział na rzeczy podzielne i niepodzielne.

Statki morskie, rzeczne i inne urządzenia pływające są rzeczami ruchomymi, niezależnie od tego, czy są wpisane do rejestru okrętowego. To samo dotyczy samolotów i statków kosmicznych⁷⁷.

Natomiast przedmiotem zastawu rejestrowego mogą być rzeczy ruchome, z wyjątkiem statków morskich wpisanych do rejestru okrętowego, a także prawa majątkowe, jeżeli są zbywalne (art. 7 ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów)⁷⁸.

Przedmiotem zabezpieczenia w zastawie rękodajnym mogą być tylko rzeczy ruchome i prawa, jeżeli są zbywalne. Zastaw obejmuje wszystkie części składowe rzeczy, mające taki charakter w chwili ustanowienia zastawu, oraz przynależności, jeżeli co innego nie wynika z treści umowy albo z przepisów szczególnych. Za przedmiot zastawu uznać można tylko rzeczy mogące być przedmiotem obrotu i mające określoną wartość majątkową; przedmioty o wartości niemajątkowej (*pretium affectionis*), jak np. dokumenty rodzinne, listy, fotografie itp., nie mogą być przedmiotem zastawu, ponieważ z braku wartości majątkowej nie mogłyby służyć na zaspokojenie wierzytelności w razie realizacji zastawu⁷⁹.

⁷⁷ S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do kodeksu cywilnego*. Księga pierwsza: *Część ogólna*, Warszawa 2004.

⁷⁸ Ustawa z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (Dz.U. Nr 149, poz. 703 ze zm.).

⁷⁹ S. Rudnicki, *Komentarz do kodeksu cywilnego*. Księga druga: *Własność i inne prawa rzeczowe*, Warszawa 2004.

Jednakże obowiązek oznaczenia przedmiotu zastawu poprzez wskazanie obciążonych składników majątku już w treści aktu notarialnego nie ma charakteru bezwzględnie⁸⁰. Tak jest w przypadku ustanowienia zastawu rejestrowego na zbiorze rzeczy lub praw – zastawca może przedłożyć w celu wciągnięcia do treści oświadczenia o poddaniu się egzekucji listę tych przedmiotów lub praw wchodzących w skład zbioru, na którym ustanowiono zastaw⁸¹.

3) Dokładnie określone zobowiązanie, czyli wskazanie świadczenia, które będzie wykonywane i stosunek prawny, z którego obowiązek ten wynika. W przypadku dłużnika rzeczowego treścią jego świadczenia jest obowiązek zapłaty określonego długu, a nie znoszenia (*pati*) egzekucji prowadzonej na wniosek wierzyciela (zastawnika).

4) Określenie wysokości wierzytelności, co do której dłużnik rzeczowy poddaje się egzekucji wprost lub za pomocą klauzuli waloryzacyjnej

Zastaw można ustanowić także w celu zabezpieczenia wierzytelności przyszłej lub warunkowej (art. 306 § 2 k.c.). Zastawem rejestrowym może również zostać zabezpieczona wierzytelność przyszła lub warunkowa (art. 6 ust. o zast. rej. i rej. zast.), z tym że tylko do określonej w umowie zastawniczej najwyższej sumy zabezpieczenia (jako gwarancja dla zastawcy), która powinna być w akcie notarialnym oznaczona. Wskazanie w umowie i we wniosku kwoty kaucyjnej prowadzi do ograniczenia odpowiedzialności rzeczowej zastawcy do tej kwoty.

5) Określenie warunków, które upoważniają wierzyciela do prowadzenia egzekucji oraz terminu, do którego wierzyciel może wystąpić o nadanie aktowi notarialnemu klauzuli wykonalności

Warunki mogą dotyczyć dłużnika osobistego i rzeczowego (zastawcy). Mogą to być: wezwanie do zapłaty dłużnika osobistego lub zastawcy, trudności płatnicze, utrata płynności finansowej i inne⁸².

⁸⁰ Tak J. M u c h a, *Poddanie się egzekucji w akcie notarialnym przez zastawcę zastawu rejestrowego niebędącego dłużnikiem osobistym zastawnika*, Rejent 2005, nr 6, s. 95.

⁸¹ Tamże.

⁸² Tamże, s. 98.

Aby zastawnik mógł wystąpić o nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu, musi w akcie notarialnym mieć wskazany termin, do którego może to zrobić.

Rozważania dotyczące warunków i terminu poczynione wyżej mają w stosunku do tego rodzaju aktu notarialnego w pełni zastosowanie.

IX. Dnia 21 stycznia 2005 r. weszło w życie rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. o ustanowieniu Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych⁸³ i zaczęło obowiązywać od 21 października 2005 r. na terytorium Unii Europejskiej, tj. bezpośrednio w systemach prawnych wszystkich państw członkowskich UE (z wyjątkiem Danii).

Rozporządzenie przewiduje, że orzeczenia sądowe oraz inne tytuły egzekucyjne w postaci ugód oraz tzw. dokumentów urzędowych, dotyczące roszczeń bezspornych, pochodzące z jednego państwa członkowskiego UE, będą mogły być wykonywane w każdym innym państwie członkowskim w taki sam sposób, jak tytuły egzekucyjne wydane w tym ostatnim państwie. Zgodnie z art. 4 ust. 3 rozporządzenia „dokument urzędowy” jest to dokument formalnie sporządzony lub zarejestrowany jako dokument urzędowy, którego autentyczność odnosi się do podpisu i treści dokumentu oraz została stwierdzona przez władzę publiczną lub inną, ale upoważnioną do tego przez państwo członkowskie, w którym wydano dany dokument (m.in. chodzi tu o akty notarialne). Roszczenie uznaje się za bezsporne, jeżeli:

- dłużnik wyraźnie zgodził się na to poprzez uznanie lub w drodze ugody zatwierdzonej przez sąd lub zawartej przed sądem w toku postępowania;

- dłużnik nigdy nie wniósł przeciwko niemu sprzeciwu, zgodnie ze stosowanymi wymogami proceduralnymi wynikającymi z prawa państwa członkowskiego wydania, w toku postępowania sądowego;

- dłużnik nie stawiał się ani nie był reprezentowany na rozprawie sądowej dotyczącej roszczenia, po początkowym zakwestionowaniu roszczenia

⁸³ Rozporządzenie Nr 805/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. o ustanowieniu Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych (OJ L 143, 30/04/2004 P. 0015-0039).

w toku postępowania sądowego, pod warunkiem, że takie zachowanie traktuje się jako milcząca uznanie roszczenia lub uznanie faktów przedstawionych przez wierzyciela na mocy prawa państwa członkowskiego wydania;

– dłużnik wyraźnie zgodził się co do niego w dokumencie urzędowym (art. 3 ust. 1 roz.).

Dokumentowi urzędowemu dotyczącemu roszczenia bezspornego, który podlega wykonaniu w państwie członkowskim jego wydania, na wniosek złożony do organu wyznaczonego przez państwo członkowskie wydania nadaje się zaświadczenie Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego. Dokument urzędowy, któremu nadano zaświadczenie Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego podlega wykonaniu w innych państwach członkowskich bez potrzeby stwierdzenia wykonalności i bez możliwości sprzeciwienia się wykonalności.

Zatem sporządzone w Polsce akty notarialne, w których dłużnik poddał się egzekucji co do zapłaty sumy pieniężnej w trybie Art. 777 § 1 pkt 4 lub 5 k.p.c. i którym sąd nadał klauzulę wykonalności, będą stanowiły dokumenty urzędowe, którym zgodnie z rozporządzeniem będzie mogło być nadane Zaświadczenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego.

X. Referendarz sądowy na mocy ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁸⁴ uzyskał możliwość nadawania tytułowi egzekucyjnemu pochodzącemu od niego (z wyjątkiem nakazu zapłaty) klauzuli wykonalności (art. 781 § 3¹ k.p.c.). Uchwalona 16 listopada 2006 r. ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁸⁵ uchyla ten przepis oraz § 3 art. 781 k.p.c., poszerzając uprawnienia referendarzy w zakresie nadawania klauzul wykonalności. Przewiduje się, że referendarz sądowy będzie mógł nadawać klauzulę wykonalności: orzeczeniom sądowym prawomocnym i podlegającym natychmiastowemu wykonaniu oraz ugodom zawartym przed sądem (art. 777 § 1 pkt 1 k.p.c.), orzeczeniom prawo-

⁸⁴ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167 poz. 1398).

⁸⁵ Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 235, poz. 1699).

mocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu wydanym przez siebie (art. 777 § 1 pkt. 1¹ k.p.c.), innym orzeczeniem, ugodom i aktom (chodzi tu przede wszystkim o akty notarialne), które podlegają wykonaniu w drodze egzekucji (art. 777 § 1 pkt. 3-6 i § 3 k.p.c.). Jedyne w sprawach, w których konieczne jest rozstrzygnięcie zagadnień prawnych wykraczających poza formalną kontrolę tytułu egzekucyjnego, a więc tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko spółce jawnej, spółce partnerskiej, spółce komandytowej lub spółce komandytowo-akcyjnej (art. 778¹), tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim (art. 787, 787¹), następcy prawnemu strony (art. 788) i nabywcy przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego (art. 789 k.p.c.), referendarz nie będzie mógł nadawać klauzuli wykonalności (dodany art. 781 § 1¹ k.p.c.). Na orzeczenie referendarza co do nadania klauzuli wykonalności przysługuje skarga (znowelizowany art. 398²² § 1 k.p.c.) Jednakże jej wniesienie nie powoduje utraty mocy tego orzeczenia (znowelizowany art. 398²² § 2 k.p.c.).

Poszerzenie w tym postępowaniu uprawnień referendarza wynika z założenia, że w postępowaniu klauzulowym orzeczenie ma charakter deklaratoryjny i co do zasady brak jest badania i kontroli samej treści tytułu egzekucyjnego i wynikających z niego praw i obowiązków stron. Kontrola czyniona w tym postępowaniu ma mocno ograniczony charakter (tylko do kwestii formalnych) i jest zagadnieniem z zakresu wykonywania ochrony prawnej, a nie wymierzania sprawiedliwości. W związku z tymi zmianami za niezasadny uznać należy pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w orzeczeniu z dnia 26 lutego 1960 r.⁸⁶, iż w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności sąd nie powinien ograniczać się do zbadania czysto formalnej strony tytułu egzekucyjnego, lecz powinien zbadać, czy postanowienia tego tytułu nadają się do egzekucji. W przypadku aktu notarialnego rozważenie, czy poddanie się egzekucji nie pozostaje w związku z innymi postanowieniami aktu notarialnego, które ograniczałyby to dobrowolne poddanie się egzekucji bądź uzależniały od wzajemnych świadczeń wierzyciela. Nie do pomyślenia jest sytuacja, w której referendarz sądowy dokonywałby oceny merytorycznej oświadczenia o poddaniu się

⁸⁶ Postanowienie z dnia 26 lutego 1960 r., III CR 922/59 (OSN 1961, nr 3, poz. 70).

egzekucji w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu.

W kontekście powyższego warto wskazać na rozwiązania istniejące w prawie niemieckim. W Niemczech klauzule wykonalności tytułom egzekucyjnym pochodzącym od sądu nadają sekretarze sądowi (*Urkundsbeamte*). Natomiast tak zwane „klauzule kwalifikowane”, w szczególności uzupełniające treść tytułu egzekucyjnego (np. jeżeli wykonalność uzależniona jest od zajścia zdarzenia, które powinien udowodnić wierzyciel) albo zmieniające zakres podmiotowy tytułu (np. następstwo prawne w postępowaniu klauzulowym), nadawane są przez referendarzy sądowych (*Rechtspfleger*)⁸⁷. Z kolei aktom notarialnym, a więc pozasądowym tytułom egzekucyjnym, klauzulę wykonalności nadaje sam notariusz.

⁸⁷ Ł. Korózs, M. Sztorc, *Urząd referendarza w projekcie ustawy o zmianie Prawa o ustroju sądów powszechnych i innych ustaw*, Monitor Prawniczy 1996, nr 11, s. 394.